

**ФОРМУВАННЯ ПРИКЛАДНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ЗМІСТУ ХІМІЧНОЇ
ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ТОВАРОЗНАВЦІВ**

Анотація. Копанцева Лариса Миколаївна. Формування прикладної спрямованості змісту хімічної освіти майбутніх товарознавців. У статті розкрито поняття та сутність прикладної спрямованості навчання хімії майбутнього товарознавця. Визначено формування прикладної спрямованості, як однієї з умов професійного розвитку особистості.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни в суспільстві, становлення України як самостійної держави вимагають оновлених підходів до вдосконалення підготовки кадрів, адже проблеми вищої технічної освіти завжди тісно поєднані з проблемами виробництва. У результаті реформ традиційні професії зникають, з'являються нові. Змінюються і вимоги до фахівця товарознавця-комерсанта: його кваліфікації, знання конкурентоздатної продукції, умінь швидко адаптуватися до нових умов господарювання, здібностей ефективно керувати підприємствами.

У Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено необхідність підвищення професійного та загальнокультурного рівня випускників. Важливим і актуальним сьогодні є створення системи неперервного навчання й виховання для досягнення високих освітніх стандартів, формування інтелектуального потенціалу нації, забезпечення можливостей духовного збагачення особистості.

Аналіз актуальних досліджень. Питанням реалізації політехнічного принципу в навчанні хімії присвячено багато досліджень: В. Н. Алексинського, П. Р. Атутова, Н. М. Буринської, В. П. Гаркунова, Д. П. Єригіна, А. А. Каверіної, Р. Н. Князевої, Л. А. Коробейнікової, В.С. Полосіна, М. Н. Скаткіна, Л. А. Цветкова, С. Г. Шаповаленка,

Д.А. Епштейна та ін. Ці дослідження мають велику практичну значимість, тому що в них приділяється увага як суті прикладних знань, так і методам їх опанування у навчальному процесі.

Метою даної статті є вдосконалення навчального процесу, підвищення якості підготовки фахівців у нових умовах розвитку технічних вищих навчальних закладів, адже вимагають ґрунтовної хімічної підготовки. Сучасного фахівця товарознавця – комерсанта не можна уявити без оволодіння ним знаннями в галузі хімічних процесів та технологій, без уміння аналізувати хімічні явища, узагальнювати закономірності, обґрунтовувати власні міркування, приймати виважені рішення.

Виклад основного матеріалу. Становлення України як самостійної держави, соціально-економічні зміни в суспільстві висувають перед технічною освітою нові завдання з її удосконалення. Необхідність формування нової генерації висококваліфікованих фахівців у технічній галузі, які здатні на високому рівні розв'язувати складні проблеми господарювання, потребує поліпшення методики навчання, впровадження в навчальний процес досконаліших форм та методів навчання, нових педагогічних технологій. Одним з основних напрямків реалізації поставлених задач є забезпечення розвитку освіти на базі нових прогресивних концепцій освіти, впровадження в навчальний процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Особливої актуальності в таких умовах набуває проблема єдності професіоналізму і інформаційної культури.

Одним з провідних напрямів модернізації освіти є посилення ролі особистості студента в освіті, що вимагає нових підходів до побудови змісту освіти та методів його впровадження у навчальному процесі. Пріоритетним завданням оновлення змісту курсу хімії визнається завдання посилення його прикладної спрямованості. Прикладний аспект хімічної науки завжди знаходив відображення у викладанні навчального предмету. Так, у період дії комплексної системи та методу проєктів хімічні знання застосовувалися при

вивченні різних галузей народного господарства, безпосереднє знайомство з якими здійснювалося через виробничу практику.

Завданням даної статті є визначення теоретичної та практичної основи формування прикладної спрямованості майбутнього фахівця. Визначення фахової компетентності досить тісно пов'язане з будь-якою професією. Бо людина, яка має ту чи іншу професію, повинна володіти конкретними знаннями та певними навичками, які можна оцінювати безпосередньо, використовуючи спеціальні критерії. А знання, які надаються у вищих навчальних закладах, є базовими і являються важливими компонентами формування фахівця, але не гарантують створення компетентного спеціаліста. Традиційно випускник навчального закладу повинен володіти визначеним набором знань, умінь, навичок для досягнення мети професійної освіти. Сьогодні такий підхід є недостатнім, бо суспільству, і в першу чергу виробництву, працедавцю потрібні випускники, які здатні професійно вирішувати різні проблеми. А це залежить від певних додаткових якостей, які позначаються поняттями «компетенція» і «компетентність».

У педагогічних дослідженнях прикладна спрямованість навчання хімії розуміється як змістовий зв'язок курсу з практикою, що сприяє формуванню у студентів умінь, необхідних для розвитку логічного мислення і розв'язування практичних завдань засобами хімії. Під прикладною спрямованістю викладання курсу хімії для товарознавців розуміємо безперервний процес формування у студентів знань і вмінь застосовувати хімічні знання та методи при розв'язанні актуальних проблем товарознавства з метою підготовки до майбутньої діяльності.

Щоб глибше зрозуміти природу поняття «прикладна спрямованість», звернемося до енциклопедичних словників, які розкривають багатогранність і неоднозначність розуміння цього феномена наукового знання. Прикладний – прикладений до тіла, той, що має практичне значення, у свою чергу практичний – це той, що відноситься до області життєвого досвіду, реальних

потреб [2, с. 512]. Спрямованість – зосередженість думок, інтересів, направлених на досягнення певної мети [2, с. 341].

Завдання якісної підготовки кваліфікованих спеціалістів, поставлені перед вищою школою державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), а також нагальні проблеми економічних університетів, зумовлені складним періодом трансформації економіки, вимагають подальшої орієнтації процесу навчання на формування конкурентноспроможного фахівця. Державний стандарт вищої освіти України та освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за фахом «Товарознавство та комерційна діяльність» передбачає певні виробничі функції, типові завдання діяльності та уміння, якими повинні володіти випускники вищого навчального закладу з кваліфікації «Товарознавець - комерсант». Фахові уміння формуються також при вивченні дисципліни Хімія і методи дослідження сировини та матеріалів, зокрема, уміння використання сучасних фізико-хімічних методів контролю якості товарів. У той же час, слід зазначити, що в практиці роботи викладачів вищих начальних закладів для різних спеціальностей зміст дисциплін хімічного циклу залишається практично однаковим, хоча, орієнтуючись на освітньо - кваліфікаційну характеристику бакалавра майбутнього товарознавця - комерсанта доцільно, щоб зміст дисципліни мав прикладну спрямованість. У коло інтересів товарознавства обов'язково входить визначення факторів, зумовлюючих якість та умови зберігання сировини або товару при їх транспортуванні й зберіганні, методи їх експертизи та ідентифікації.

Згідно державного стандарту вищої освіти України освітньо - кваліфікаційна характеристика спеціаліста за фахом «Товарознавство та комерційна діяльність» передбачені виробничі функції, типові завдання діяльності та уміння, якими повинні володіти випускники вищого навчального закладу освіти з кваліфікації «Товарознавець-комерсант»:

- уміти ідентифікувати товар, використовуючи органолептичні, фізико-хімічні та інші методи;

- проводити оцінку якості товарів, використовуючи сертифікати, нормативну документацію, фізико-хімічні та інші методи;

- визначати якість товарів на різних етапах товаропросування та зберігання за допомогою органолептичних та лабораторних методів тощо [1, с.17].

Процес формування фахової компетентності опосередкований професійно значущими видами діяльності та соціальною ситуацією. Дієвість формування фахової компетентності залежить від наступних умов: психологічно обґрунтованого вибору професії, професійного відбору, формування професійної направленості, надання змісту та технології професійно-освітнього процесу у навчальному закладі розвиваючого характеру та послідовного засвоєння професіоналом системи взаємозв'язаних видів діяльності.

Такий підхід до реалізації прикладної спрямованості навчання хімії зберігався протягом тривалого часу. І розглядався, по суті справи, як реалізація політехнічного принципу в навчанні хімії.

Хімія, як навчальний предмет, покликана давати студентам уявлення про науково обґрунтовані правила і норми використання речовин і матеріалів та спільно з іншими дисциплінами природничого характеру формувати основи здорового способу життя і грамотної поведінки людей у побуті, у природі. Вивчення хімії має не лише забезпечити пізнання навколишньої дійсності, а й озброїти студентів знаннями, необхідними для практичної діяльності. У зв'язку з цим в числі пріоритетних завдань оновлення змісту курсу хімії особливе місце відведено завданню посилення його прикладної спрямованості. Проблемі прикладної спрямованості навчання хімії присвячено багато досліджень останнього десятиліття. У них, зокрема, розглядаються такі питання як відбір змісту прикладного матеріалу та форм його опанування (Л.А. Липова); методичні основи навчання студентів педвузів основ прикладної хімії (Н.Г. Парамонова); дидактичні основи технологічної підготовки школярів до сільськогосподарської праці

(Г.В. Пічугіна); розвиток адаптаційних здібностей учнів через використання прикладних хімічних знань (О.В. Коншина), формування хіміко-валеологічних знань при вирішенні завдань гуманізації освіти (Т. С. Горбунова, Л. О. Івченко) і т. д.

Доцільні і важливі положення для вирішення визначеної проблеми є також у роботах науковців, які висловлюються стосовно важливості формування в учнів прийомів діяльності прикладного характеру, моделювання в навчальній діяльності (Я.С.Бродський, С.І.Великодний, Т.В.Крилова, О.Л.Павлов, Н.Г.Салміна, А.К.Сліпенко, Н.А.Тарасенкова, М.О.Терешин, З.Я.Хаметова та ін.), навчання учнів розв'язуванню прикладних задач (П.П.Попель, О.Г.Ярошенко та ін.), використання міжпредметних зв'язків (В.Р.Ільченко, В.М.Максимової, А.В.Степанюк, Л.В.Туріщевої, В.Я.Шевцова) та історичного матеріалу.

У педагогічній науці проблема дидактичного забезпечення курсу хімії науково обґрунтована та є предметом низки досліджень. Теоретичні та методичні основи розробки та використання дидактичного забезпечення обґрунтовано у працях О.І. Астахова, А.О. Белікова, Н.М. Буринської, Л.П. Величко, А.К. Грабового, П.О.Глоріозова, Д.А. Епштейна, Ю.В. Ходакова, Н.Н. Чайченко, Г.М.Чернобельської, О.Г. Ярошенко та ін.

Проблема реалізації прикладної спрямованості завжди була і є в полі зору методистів, науковців, авторів підручників. Її теоретичне обґрунтування та шляхи розв'язання здійснені в роботах О.Д.Александрова, О.М.Астряба, Г.П.Бевза, Б.В.Гнеденка, О.С.Дубинчук, Ю.М.Колягіна, В.В.Пікана, З.І.Слепкань, І.Ф.Тесленка, В.В.Фірсова та ін. У дисертаційних дослідженнях обґрунтовано професійно-прикладна спрямованість навчання математики у вищих навчальних закладах (Г.Г.Савіна, С.П.Цецик), фізичної культури (С.В.Артемов, С.А.Махов, Н.Чухланцева); для загальноосвітніх шкіл прикладну спрямованість розглядали з курсу Інформатика (Т.Я.Зеленська), Стереометрія (А.В.Прус) та Хімія (С.С.Антонова, А.М.Лікарчук). Проте практично відсутні дослідження, у яких би розглядалися зміст, форми і

методи прикладної спрямованості навчання хімії для майбутніх товарознавців у вищих економічних навчальних закладах.

Висновок: сучасна професійна освіта потребує високого рівня підготовленості молоді до професійної діяльності і тому постає проблема професійної компетентності фахівця. Коли на початку ХХ століття обсяг знань подвоювався через десятки років, а у наш час, час інформаційного буму, цей процес займає лише рік й надалі він буде подвоюватися кожні декілька місяців, освіта потребує кардинальних змін самої підготовки фахівців. Це потребує суттєвої зміни навчально-виховного процесу в закладах освіти, поглиблення та розвитку міждисциплінарних зв'язків, який передбачає використання навчально-виховних та дидактичних ресурсів всіх дисциплін. Адже, всі навчальні дисципліни, профілюючи і непрофілюючи, які викладаються у вищих навчальних закладах, мають спрямовуватися на розвиток фахової компетентності. На це мають орієнтуватися не тільки викладачі точних, але й гуманітарних дисциплін. Тому проблема формування фахової компетентності у студентів технічних спеціальностей є нагальною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт вищої освіти України – К. : Міністерство освіти і науки України, 2002. – 39с.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. докт. филол. наук, проф. Н.Ю.Шведовой. – 13-е изд. – М. : Русский язык, 1981. – 816с.

Аннотация. Копанцева Лариса Николаевна. Формирование прикладной направленности структуры химического образования будущих товароведов. В статье раскрыто понятие и сущность прикладной направленности обучения химии будущего товароведа. Определены формирования прикладной направленности, как одного из условий профессионального развития личности.

Abstract. Kopantseva Larisa. Formation of Applied orientation content of chemical education of future commodity. The article disclosed the concept and

nature of applied chemistry of the future direction of education is a commodity.
Determined the formation of the applied direction, as one of the conditions for
professional development of personality.